Никодиновски, Звонко - Фигуративните значења на бумбарот во француският и во македонскиот јазик (стр. 1-8), од книгата *Фигуративните значења на инсектите во францускиот и во македонскиот јазик*, 2 - ри Август С, Штип, 2007 (2016), 636 стр.

ФИГУРАТИВНИТЕ ЗНАЧЕЊА НА БУМБАРОТ ВО ФРАНЦУСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК

§ 1. Бумбарот го дели деветнаесеттото место, заедно со божјата бубалка, меѓу инсектите во францускиот корпус по бројот на јавувања (**13** единици со фигуративно значење или **1,23 %** од вкупно 1056 единици). Во македонскиот корпус бумбарот го дели деветтото место, заедно со штурецот и осата, со **12** единици (**2,95 %**).

А. Бумбарот во францускиот јазик

а. Семиолошки признаци

§ 2. Признакот **ФИЗИЧКИ ОСОБИНИ** е застапен во **2** единици и со **15,38 %** се наоѓа на трето место меѓу три групи признаци. Овој признак е претставен преку **2** особини: **како назив** и **боја**.

Особината **како назив** ја среќаваме во една единица која претставува фамилно име засновано врз називите на бумбарот во францускиот јазик: (1) Ⓕ **Bourdon, Boudon, Bardou, Bourdonneau, Malot, Malou** = «noms de famille» (*Rolland, t. 13, 57)*.

Особината **боја** е застапена во **1** фразема која симболизира **тага, меланхолија**. Црната боја го сврстува бумбарот заедно со лебарката во еден синонимен ред: (2) Ⓕ **avoir le bourdon** =«être mélancolique, avoir le cafard» (*Lexis*).

§ 3. Признакот **ОДНЕСУВАЊЕ** е застапен во **8** единици и со **61,54 %** се наоѓа на прво место меѓу три групи признаци. Овој признак е претставен преку **4** особини: **исхрана**, **брмчење**, **летање** и **однесување според времето**.

Особината **исхрана** го претставува бумбарот најпрвин како суштество кое создава мед во мали количини и со не така добар квалитет. Оттаму бумбаревиот мед симболизира **недобар квалитет**: (3) Ⓕ **Tout ceci n'est que sucre et que *miel de bourdon*. Et bientôt tu verras bien d'autres chansons** (*Rolland, t. 13, 60: Suisse)* (Le miel que les enfants retirent du ventre du bourdon est très peu de chose comme quantité et comme qualité). Исхраната нѝ го претставува бумбарот како **паразит**, веројатно и со мало влијание на сличноста на називот на бумбарот со оној на трутот (**faux-**

Nikodinovski, Zvonko - Figurativnite značenja na bumbarot vo francuskiot i vo makedonskiot jazik (str. 1-8), od knigata *Figurativnite značenja na insektite vo francuskiot i vo makedonskiot jazik*, 2 - ri Avgust S, Štip, 2007 (2016), 636 p.

bourdon):(4) Ⓕ **bourdon** = «se dit d'un parasite. On dit aussi "mouche du coche", "frelon"» (*Edouard)*.

Особината **брмчење** е секако онаа особина која дала и најмногу единици а често пати и самиот назив за бумбар е ономатопејски. Така, брмчењето на бумбарот симболизира **4** главни пунктови. Најпрвин го имаме монотониот звук кој симболизира **неразбирливо говорење** и **зуење во ушите**, а потоа доаѓа ефектот што тој звук го остава врз луѓето. Тој звук може да оддаде постојано **џамкање** и на крај **тормозење**: (5) Ⓕ **bourdonner** = «1. (pers.) murmurer de façon continue des paroles indistinctes; (spéc.) donner l'apparence d'une grande activité un peu fébrile (dans un bureau, chantier); *péj.* s'agiter, faire du bruit, sans être très efficace; s'affairer de manière indiscrète, moucharder; 2. (méd. *oreilles, tempes, tête qui bourdonnent* = subir la sensation d'un bruit permanent; A. (vt., rare, *- une chanson, un air* = fredonner; (spéc. lang. d'écolier) *- un professeur* = enfler les joues et imiter avec les lèvres le vol des bourdons pour marquer leur mécontentement (1894); B. (au fig. fam. péj.) extérioriser ses préoccupations en importunant son entourage» (*Trésor*).

Еве неколку единици од разни француски дијалекти кои го означуваат третиот блок и четвртиот блок:

џамкањето и тормозењето: Ⓕ On dit d'une personne qui maugrée: **elle bodienne; quée bodion**; baudion = «bourdon» (*Rolland, t. 13, 275: Côte-d'Or)*, Ⓕ **un vieux bourdon** = «un vieux grognon» (*Rolland, t. 13, 59: Fr.-Comté)*, Ⓕ **Il béronne toujours** = «il est toujours à gronder, il est maussade» (*Rolland, t. 13, 59: Aisne)*, Ⓕ **C'est un maloteux** = «c'est un bougon, un grondeur, et par extension un importun...», **maloter** = «bougonner, et par extension molester, maltraiter» (*Rolland, t. 13, 59: Pas-de-Calais)*. Непријатното брмчење на бумбарите симболизира и **тапоглавост**: (6) Ⓕ **Il a le sens commun comme un bourdon** = «il résonne, il raisonne mal» (*anc. fr. Rolland, t. 13, 59*).

Особината **летање** ја среќаваме во една единица која, исто како и кај пчелата од примерот под број 19 во **§ 102**, симболизира **јавна жена**: (7) Ⓕ **bourdon** = «*arg.* fille galante», **la bourdonneuse** = «surnom que se donnent quelques filles publiques» (*Rolland, t. 13, 61)*.

Особината **однесување според времето** ја среќаваме во **3** претскажувања во кои однесувањето на бумбарите може да биде предзнак за **пладне**: (8) Ⓕ **Voilà les malous qui bourdonnent, il est temps de s'en aller** = «il est midi» (*Rolland, t. 13, 59: Somme*), за **дожд**: (9) Ⓕ **Quand les bourdons restent auprès de leurs trous c'est signe de pluie.** (*Rolland, t. 13, 60)* и за **студена и влажна зима**: (10) Ⓕ **Si, quand les Etoiles Vergilies au soir se lèvent,**

guêpes et bourdons se retirent sous terre: hiver prochain froid et pluvieux = «un document du XVI s. transmis aux générations futures par Antoine Mizault, nous livre ce dicton relatif à l'automne. Le nom d'Etoiles Vergilies était parfois donné, jadis, à la constellation des Pléiades. En automne on voit cette constellation émerger de l'horizon peu après le coucher du soleil. Il est assez hasardeux de prêter aux bourdons une prémonition telle que la saison prochaine leur soit déjà connue aussi longtemps d'avance» (*Dictons des bêtes*).

§ 4. Признакот **ОДНЕСУВАЊЕ МЕЃУ БУМБАРОТ И ЧОВЕКОТ** е застапен во **3** единици и со **23,08 %** се наоѓа на второ место меѓу три групи признаци. Овој признак е претставен преку особината **однесување меѓу човекот и бумбарот**.

Луѓето кои постојано џамкаат и мрморат се непријатни за секого и со нив единствено можат да излезат на крај **органите на редот во селските краеви**: (11) Ⓕ **chasse-mâlot** = «garde-champêtre» (*Rolland, t. 13, 60: Châlons-sur-Marne)*.

Собирањето нектар го предодредува бумбарот да биде цел на нападите на децата кои сакаат да му го украдат нектарот: (12) Ⓕ **Quand les enfants poursuivent un insecte mellifère pour s'emparer du nectar contenu dans son jabot: Ne le manque pas, *se disent-ils les uns aux autres,* et tue-le vite, qu'il n'ait pas le temps de boire sa bouteille. Ils ont donc bien remarqué que l'insecte avait toujours la faculté d'absorber le contenu de son estomac à miel, non pour qu'on ne puisse pas le lui voler comme ils le croient, mais plutôt parce que cette charge déplace son centre de gravité et rend ainsi son vol moins libre et sa fuite moins rapide.** (*Rolland, t. 13, 60)*.

Детските ѓаволштини одат дотаму што децата одгледуваат бумбари **за трки**:

(13) Ⓕ **Dans le pays de Louveigné, les enfants élèvent des bourdons dans des caisses à cigares. Ils vont les lâcher à de grandes distances et décernent des prix pour les bourdons qui reviennent les premiers à leur demeure, de même que leurs pères font pour les pigeons** (*Rolland, t. 13, 60: Wallonie)*.

б. Семантички признаци

§ 5. Анализирајќи ги значењата на француските фигуративни единици (вкупно 13) кои содржат лексеми од лексичко-семантичкото поле "БУМБАР", доаѓаме до следните заклучоци:

- групата признаци "ФИЗИЧКИ ОСОБИНИ" е претставена преку **2** особини. Особината "КАКО НАЗИВ" ја среќаваме во фамилни имиња кај кои не е јасна симболиката (1). Особината "БОЈА" симболизира **тага, меланхолија** (единицата под број 2).

- групата признаци "ОДНЕСУВАЊЕ" е претставена преку **4** особини. Особината "ИСХРАНА (мед на бумбарот)" симболизира: **недобар квалитет** (3), **паразит** (4). Особината "БРМЧЕЊЕ" симболизира повеќе работи и тоа во една единица: **неразбирливо говорење** (5), **зуење во ушите** (5), **џамкање** (5), **тормозење** (5), **тапоглавост** (6). Особината "ЛЕТАЊЕ" симболизира **јавна жена** (7). Особината "ОДНЕСУВАЊЕ СПОРЕД ВРЕМЕТО" не симболизира директно ништо но однесувањето на бумбарите претставува предзнак за **пладне** (8), **дожд** (9), **студена и влажна зима** (10).

- признакот "ОДНЕСУВАЊЕ МЕЃУ БУМБАРОТ И ЧОВЕКОТ" е претставен преку особината "ОДНЕСУВАЊЕ НА ЧОВЕКОТ КОН БУМБАРИТЕ" која симболизира **орган на јавниот ред во селските краеви** (11). Бумбарот е **предмет на напади на деца поради неговиот мед** (12), како и **предмет на одгледување за трки** (13).

Бумбарот во француските единици влегува исклучиво со една од следните значенски категории: **како материјална стварност** (**недобар квалитет**), **како човечко тело** (**зуење во ушите**), **како човечко однесување** (**тага, меланхолија**, **паразит**, **неразбирливо говорење**, **џамкање**, **тормозење**, **тапоглавост**, **јавна жена**, **орган на јавниот ред во селските краеви**), **како предзнак за** (**пладне**, **дожд**, **студена и влажна зима**), **како назив** (**за фамилно име**), **како предмет на** (**напади на деца поради неговиот мед**, **одгледување за трки**).

§ 6. Кај француските фигуративни единици со "Бумбар" ја имаме следната состојба во распоредот на референтната вредност:

- најголем број единици се со негативна референтна вредност (вкупно **9** или **69,23 %**). Негативни се најголем број признаци (**11**: 9 признаци + 2 предзнаци): **тага, меланхолија**, **недобар квалитет**, **паразит**, **неразбирливо говорење**, **џамкање**, **тормозење**, **тапоглавост**, **јавна жена**, **орган на јавниот ред во селските краеви, предзнак за дожд**, **студена и влажна зима**.

- на второ место се единиците со неодредена референтна вредност (вкупно **4** или **30,77 %**). Неодредени се вкупно **4** признаци (1 признак + 1 предзнак + 2 како предмет): **како назив за фамилно име**, **предзнак за пладне**, **како предмет за (напади на деца поради неговиот мед, одгледување за трки)**.

Бумбарот се јавува главно со негативна референтна вредност во францускиот корпус.

§ 7. Француските фигуративни единици со бумбар се засновани врз **4** разни стилски фигури, како различни видови на фигуративно значење. Нивната застапеност е следната: од вкупно 13 единици на прво место се наоѓа метафората со **7** единици (**53,85** %), на второ место е аналогијата со **3** единици (**23,08** %), на трето место се единиците со конкретно значење со **2** единици (**15,38** %) и на четврто место е компарацијата со **1** единица (**7,69** %).

Б. Бумбарот во македонскиот јазик

а. Семиолошки признаци

§ 8. Признакот **ФИЗИЧКИ ОСОБИНИ** е претставен преку **3** особини: **големина**, **боја** и **изглед**. Бројот на единиците во кои е застапен овој признак е **4** и со **33,33** % се наоѓа на второ место меѓу две групи признаци.

Особината **големина** ја среќаваме во еден виц во кој хуморот произлегува од спротиставувањето на големината на бумбарот на ситноста на мравката. Притоа како модел се користи фактот што на луѓето им влегуваат мушички во очите па таа појава се пренесува и на персонифицираните инсекти:

(1) Ⓜ Две мравки возеле мотоцикл од типот "кавасаки". Во еден свиок влегле со огромна брзина, па едната мравка извикнала:

- Чекај, да застанеме!

- Што ти е? - прашала другата мравка.

- Ми влезе бумбар во окото. (*Наш Свет, бр. 868, 2.04. 1986)*
(сп. ја варијанта со мува во единицата под бр. 9 во **§ 177**).

Особината **боја** ја среќаваме во една споредбена фразема во која бојата на очите се споредува со преливните бои на црните бумбари (инаку фраземата е забележана во Кичево): (2) Ⓜ очите му светат како на брнцал = «се вели за очи што се преливаат».

Особината **изглед** го претставува бумбарот како инсект кој има тркалезна форма а посебно тој се подува кога се враќа од пасење, полн со нектар па според тоа симболизира **човек со тркалезно лице**: (3) Ⓜ Бумбар (*Донева)*, Бумбаро Спасе (*Силјаноски, Крстески: Прекарите во Прилеп)*, (4) Ⓜ потече (се направи) како бумбар = «му се надуло лицето

од разни причини но најчесто од спиење, болест или тепање» (*Остен, 1.03.1987*).

§ 9. Признакот **ОДНЕСУВАЊЕ** е застапен во **8** единици од базата и со **66,67 %** се наоѓа на прво место. Овој признак е претставен преку **2** особини: **исхрана** и **брмчење**. Веднаш да нагласиме дека тука среќаваме единици кои бумбарот го претставуваат како копрофагно животно (кое се храни со измет). [1] Колку што знаеме бумбарот (bombus) се храни со нектар и тука веројатно се работи за друг инсект кому му е даден ист назив. Наша претпоставка е дека се работи или за тврдокрилец (coléoptère) од фамилијата *Staphylinidae* (видот кој на француски се наречува: **le staphylin bourdon**) кој се храни со измет, или пак за двокрилец од фамилијата *Scatophagidae* (видот кој на француски се наречува: **le scatophage du fumier**).

Особината **исхрана** ја среќаваме најпрвин во една **гатанка за самиот бумбар**: (5) Ⓜ Куч белич, к'де беше? - Уф темен дол. - Шчо чини? - Крв локах, уф среди стојах, од калта макаx = «гатанка за бумбар» (*Пенушлиски: Пословици)*. Исхраната со измет на одреден вид бумбар симболизира **надуеност, самозадоволност**: (6) Ⓜ ка-се-ј надул куту-- бумбар на-лајно = «се перчи, самозадоволно се однесува, се дига на квадрат» (*Пеев: Кукуш)*, **промашување**: (7) Ⓜ го погоди прао в чело. Али : го погоди као бумбар на лајно = «не добил» (*Цепенков: Пословици, 4522)*, **недоволно квалитетни луѓе**: (8) Ⓜ Кога сите пчели би правеле мед, бумбарите не би валкале гомна = «сите пчели не прават мед, т.е. секој не е супер», (9) Ⓜ Кој оди по бумбар, на лајно (говно, лепешка) ќе го однесит (*Цепенков: Пословици)*.

Особината **брмчење** гради **гатанка за поп в црква**: (10) Ⓜ Бумбар брчит во шарена камара (*Пенушлиски: Пословици)*. Брмчењето го среќаваме и во една пословица во која тоа се употребува за означување на голема физичка сила а целиот бумбар, во споредба со пчелата која прави многу повеќе и многу поубав мед од бумбарот, симболизира **недоволно квалитетни луѓе**: (11) Ⓜ Секоја пчела, ако би брала мед, бумбарот би набрал најмногу = «секој човек не може да врши добра и важна

---

[1] Еве како се опишуваат овие инсекти : *"Les staphylins vivent dans les fumiers et les crottins de chevaux, les champignons en décomposition, sous les* pierres, les écorces, etc. *Taille: 1-30 mm. (...) (Le scatophage du fumier est une) Mouche jaune que l'on trouve en grand nombre sur les bouses de vache ou le crottin de cheval frais. Taille: 10-12 mm."*, P. Rousselet-Blanc: ***Dictionnaire des animaux***, Fernand Nathan, Paris, 1981, str. 216, 227.

работа» (*Пенушлиски: Пословици)*. Брмчењето, исто како во францускиот јазик, симболизира и **неразбирливо говорење**: (12) Ⓜ **брмчи како бумбар над лајно** = «зборува неразбирливо, мрмори».

б. Семантички признаци

§ 10. Анализирајќи ги значењата на македонските фигуративни единици (вкупно 12) кои содржат лексеми од лексичко-семантичкото поле "БУМБАР", доаѓаме до следните заклучоци:

- групата признаци "ФИЗИЧКИ ОСОБИНИ" е претставена преку **3** особини. Особината "ГОЛЕМИНА" симболизира **поголем инсект во однос на мравката** (1). Особината "БОЈА" симболизира **преливна боја на очите** (единицата под број 2). Особината "ИЗГЛЕД" симболизира **човек со тркалезно лице** (3 и 4).

- групата признаци "ОДНЕСУВАЊЕ" е претставена преку **2** особини. Особината "ИСХРАНА" служи за формулирање **гатанка за бумбар** (5), симболизира **надуеност, самозадоволност** (6), **промашување** (7), **недоволно квалитетни луѓе** (8 и 9). Особината "БРМЧЕЊЕ" симболизира: **поп в црква** (10), **недоволно квалитетни луѓе** (11), **неразбирливо говорење** (12).

Бумбарот во македонските фигуративни единици влегува исклучиво со една од следните значенски категории: **како суштество** (**поголем инсект во однос на мравката**), **како човечко тело** (**преливна боја на очите**, **човек со тркалезно лице**), **како човечко однесување** (**надуеност, самозадоволност**, **промашување**, **поп в црква**, **недоволно квалитетни луѓе**, **неразбирливо говорење**), **како знак за** (**бумбар**).

§ 11. Кај македонските единици со бумбар ја имаме следната состојба во распоредот на референтната вредност:

- најголем број единици се со негативна референтна вредност (вкупно **10** или **83,33** %). Негативни се најголем број признаци (вкупно **7**): **поголем инсект во однос на мравката**, **човек со тркалезно лице**, **надуеност, самозадоволност**, **промашување**, **гатанка за поп в црква**, **недоволно квалитетни луѓе**, **неразбирливо говорење**.

- второто место го делат единиците со позитивна и со неодредена референтна вредност (со по **1** единица или **8,33** %). Позитивен е признакот: **преливна боја на очите**, додека неутрален е признакот: **гатанка за бумбар**.

Бумбарот значи се јавува главно со негативна референтна вредност во македонскиот корпус.

Македонските фигуративни единици со бумбар се засновани врз **3** разни стилски фигури, како различни видови на фигуративно значење. Нивната застапеност е следната: првото место го делат метафората и компарацијата со по **5** единици (**41,66 %**), на трето место се наоѓа персонификацијата со **2** единици (**16,66 %**).